

הרב שלמה פישר
ראש ישיבת איתרי
ירושלים

הערות וביאורים על הקובץ שיעורים מסכת פסחים

אפשר לקיים שיטתם אף לדעת הגאונים והיינו דצה"כ מופלג קצת מהכסיף העליון ובאמת שזוהי השיטה המחזורת ביותר. דהנה הגר"א טען דשיטת ר"ת אינה תואמת את המציאות בא"י אבל הרי גם שיטת הגר"א אינה מסכמת עם המציאות וזה משום דנקט לעיקר כדברי התוס' דביהש"מ דר' יוסי אינו מופלג מביהש"מ דר' יהודה אבל להאמור נחא הכל ודו"ק.

והנה רש"י בזבחים נ"ו א' הקשה למ"ל קרא דדם נפסל בשקה"ח תיפו"ל דאין זריקה בלילה ויפסל הדם בעה"ש ותי' התוס' ע"פ שיטת ר"ת דמשחשקע החמה אכתי יממא הוא ואפ"ה גזה"כ דהדם נפסל בתחלת שקיעה. ונראה לקיים תירוץ זה אף לשיטת הגאונים. דבאמת שיטת הגאונים צ"ב, דהא בשחרית מע"ה יממא הוא כדתנן מגילה (כ' א') וחזינן דסגי באור השמש לאשוויי יום וא"צ גוף השמש וא"כ בערבית נמי צ"ל יום עד ד' מיל וכשיטת ר"ת. וביותר קשה דלפי דבריהם אין חלוקת היום כהוגן דלא תהא בחצות היום חמה בראש כל אדם וכו'. וצ"ל דבאמת י"ב שעות היום מתחילות מנה"ח (וכדעת הלבוש ודעימיה) אלא הא דמע"ה יממא הוא אינו אלא הקדמת היום שלא מן הדין וגזה"כ הוא וכדדרש בירש"ל (פ"ק דברכות) הבוקר אור התורה קראה לאור בוקר. ונראה דאיברא דכך צ"ל אליבא דר' יהודה דלידידה אין גורם מיוחד לדין לילה אלא כל שאינו יום ממילא הוא לילה וא"כ עכצ"ל לדידה דגוף השמש בעינן לאשוויי יום ומש"ה משעה שהכסיף העליון מיד הוי לילה והקדמת היום מעה"ש גזה"כ הוא וכמש"נ, אבל לר' יוסי דתלה דין לילה בצה"כ יל"פ בע"א והוא דבאמת תלוי דין יום באור השמש והיה צ"ל בערבית יום עד ד' מיל כמו

אות א) דף ב'. למחשיך ובא כשמתחיל להחשיך קרא לילה והא קיי"ל דעד צה"כ יממא הוא. וזה נחא לשיטת ר"ת דעד סוף שקיעה הוא ודאי יום אף שכבר התחיל להחשיך מתחילת שקיעה. אבל לשיטת הגאונים דתיכף מתחילת השקיעה הוי ביהש"מ דהוא ספק יום ספק לילה מאי פריך דהא שפיר אפשר דהוא לילה מיד כשמתחיל להחשיך.

גב. עי' מ"ב סי' תט"ו בבה"ל ד"ה נאכל עירובו כתב וז"ל דמעיקר הדין בודאי הלכה כר' יוסי נגד ר' יהודה כדאמר הגמ' פסחים דף ב' והא קיי"ל דעד צה"כ יממא הוא עכ"ל, ובשעה"צ סי' רל"ג אות י"ט כתב וז"ל דסוגיא דברכות (ב' ע"א) אזלא אליבא דר' יוסי דתלי הדבר בצה"כ כמ"ש הגר"א ברס"א וכן הסוגיא דפסחים דף ב' דקאמר והא קיי"ל דעד צה"כ יממא הוא, עיין בתוס' שם שנדחקו בזה אבל לפי דברי הגר"א נחא בפשיטות דהסוגיא אזלא אליבא דר' יוסי עכ"ל. והדברים נוטין לדברי המרדכי פ' במה מדליקין אות רצ"ג ע"ש וכ"ד הרמב"ן בלקוטי פסחים דר' יהודה ור' יוסי פליגי בעיקר דינא דלר' יהודה הכל תלוי בהכסיף העליון ולא בצה"כ כלל ורק לר' יוסי תלוי בצה"כ ודלא כתוס' שבת (ל"ה א') ד"ה תרי שכתבו ז"ל תימה לר"י דבמאי פלגי דהא ודאי משעת צה"כ הוי לילה וי"ל וכו' דר' יהודה מספקא ליה בכל כוכבים הנראים משקה"ח עד הכסיף העליון אם הם בינונים אם לאו. וע"ע בחי' הרמב"ן שם דביה"ש דר' יוסי מופלג הוא מדר' יהודה ודלא כתוס' בשבת שם ל"ה ב' ד"ה אלא. ותימה על המ"ב שלא פירש דבריו היטב.

והנה המרדכי והרמב"ן נקטי כשיטת ר"ת ופירשו לפ"ז דהכסיף העליון הוא בתחלת הד' מיל ואילו צה"כ הוא בסוף הד' מיל אבל שפיר

* תודת המערכת להרה"ג ר' יוסף שימל שליט"א על עריכת ומסירת הדברים.

ועכצ"ל דהא דכתיב במע"ב ולחשך קרא לילה היינו הלילה הטבעי, אבל דין לילה תלוי לר' יוסי רק בכוכבים ולא בחשך.

אות ד' תוס' ד"ה אי וכו' י"ל דבעה"ב הוא ודאי פקו"נ ובגנב הוא ספק, ומוטב לתפוש את הודאי ולהניח את הספק, כמ"ש רש"י בחומש פ' מקץ גבי בנימין.

נ.ב. צ"ע התם אם לא יקחוהו גם בנימין ימות ברעב, ומה הדמיון לכאן.

אות ה' ובעיקר טעמא דמאי חזית כו' קשה מהא דתנן שלחי הוריות כל המקודש מחברו קודם לחברו כו'. ועכצ"ל דלא מהני טעמא דמקודש אלא לענין שוא"ת כו'. ונראה מזה דמספקא לן אם המקודש חביב יותר, ומספיקא אסור לעשות מעשה בידים להרוג את שאינו מקודש כו'. אבל לפ"ז אם עבר המקודש והרג את שאינו מקודש להציל עצמו אינו אלא ספק איסור כו'.

נ.ב. אינו נכון כלל. אלא התם כיון דבלא"ה אינו יכול להציל את כולם קבעו חכמים סדר קדימה לפי הישר והטוב. אבל אין לסדר זה כל כח ומשקל לענין איסור שפ"ד, ואינו אלא כענין הסדר גבי קרה"ת, דתנן בגיטין נ"ט א' כהן קורא ראשון ואחריו לוי כו'.

אות ו' אשכחוהו דנכרי הוא וקטלוהו וכו' אין לפרש משום דכתיב וכל בן נכר לא יאכל בו כו', אלא נראה הטעם משום גזל דמינוי על הפסח היה ע"י טעות ואכל את שאינו שלו.

נ.ב. הרי שילם במיטב כספו ולא דמי כלל למש"כ המנ"ח (מצוה שלז) דבן נח שהונה את ישראל חייב מיתה דהתם הא אפסדיה ממון ואפילו התם חזר המנ"ח ופקפק מדכתב הרמב"ם שניתן להישבון ע"ש.

אות י"ד וקשה לשיטת תוס' דמשה חמץ ע"מ לבערו אינו עובר עליו, א"כ ה"נ אפשר לבער למחר.

נ.ב. כבר הקשה כן בשאג"א סי' פ"א. ועמשכ"ב בס' דבר שמואל כאן.

אות י"ח דאין יכול למכור מע"ש כו' אבל ירושה שייך גם בכה"ג, כמ"ש הרמב"ם דירוש מוסיף חומש.

נ.ב. אין ד"ז מוסכם, עיין בפירושו הראב"ד לתו"כ ס"פ בחוקותי תרי לישני בזה.

אות כ"ד (דטלטול הכלי הרי אינו לצורך החמץ אלא

כלל דמהלך אדם ביום י' פרסאות ע"כ קבלה היתה בידם ור' יהודה פירשה מנה"ח עד שקה"ח והיינו משום דאזיל לטעמיה דחשבון השעות הם מנה"ח עד שקה"ח, ואילו ר"ע כר' יוסי ס"ל דחשבון השעות הוא מע"ה עד צה"כ לפיכך פי' להאי כלל נמי הכי, ואנן קיי"ל כר' יוסי ושפיר פסק הרמב"ם כעולא.

אות ב' ויש לחקור בהא דמצאת הכוכבים הוי לילה, אם הכוכבים עצמן הן הלילה, או שאין הכוכבים אלא סימן וראיה שהוא לילה. ונ"מ למ"ש בש"מ ב"ב נ"ו כו' דהשערות עצמן הן הגדלות כו'. וילה"ר ממע"ב דהכוכבים נבראו ביום רביעי וכתוב ויהי ערב ויהי בקר יום אחד, אלמא דאפשר להיות לילה בלא כוכבים כלל.

נ.ב. יש להבחין בין המציאות ובין הדין. וכגון גבי גדלות, ודאי דלענין שם גדלות של תורה הוויין השערות סיבה וכמ"ש הש"מ. אבל מה הטעם לדין זה דגדלות של תורה תלויה בשערות, הטעם הוא, מפני שהשערות הן סימן לגדלות הטבעית של הגוף, וה"נ לענין לילה, ודאי דלענין לילה של תורה הוויין הכוכבים סיבה, מיהו עדיין יש להסתפק דילמא לילה של תורה תלוי בחשך, וכדכתיב ולחשך קרא לילה, ואילו צאה"כ אינה אלא סימן למדת החשך הדרושה לאשווי לילה ודו"ק. אבל ספק זה שייך רק לשיטת התוס' בשבת ל"ה א' ד"ה תרי ובש"ד, דלכו"ע משעת צה"כ הוי לילה, אלא ר' יהודה מספקא ליה בכל כוכבים הנראים משקה"ח עד שהכסיף העליון אם הם בינונים אם לאו. אבל לשיטת הרמב"ן בליקוטי פסחים והמרדכי בפ' במה מדליקין אות רצ"ג, ר' יהודה ור' יוסי פליגי בעיקר דין לילה. דלר' יהודה אין דין לילה תלוי בצה"כ כלל, אלא בהכסיף העליון דהיינו שקיעת אור החמה. ואילו לר' יוסי תלוי דין הלילה בצה"כ. ומה דאמרינן בריש ברכות ופסחים דבצה"כ הוי לילה אתיא כר' יוסי. וכן נקט בפשיטות המ"ב בס' תט"ו בביה"ל ד"ה מאכל, וכן בשעה"צ סי' רל"ג אות כ"א ע"ש (ועמשכ"ב בבית ישי י"ג). ובאמת לא מצאנו בדברי רז"ל כלל דצה"כ נגרם ע"י תגבורת החשך, שנאמר דצה"כ הוי סימן למדת החשך,

לצורך האדם להשמר מחשש תקלה.

נב. לכאורה קשה מ"ש מההיא דכופין קערה על הנר שלא יאחז בקורה, דדיינינן לאסור משום אין כלי ניטל אלא לצורך דבר הניטל, שבת מ"ג א'. וי"ל (התם הוא הגבלת הנר אבל הכא הגבלת האדם) ודו"ק.

אות ל"א) בהא דשלוחי מצוה וכו' מדפריך הגמ' מצדקה ובוהו לכו"ע המצוה נתקיימה גם בלא כונה לצאת.

נב. עיין בית הלוי ח"ב דרוש ח שלא כ"כ ועיין מש"כ בהערות לקובץ שמועות חולין (אות ח') ובבית ישי סי' ל"ג.

אות ל"ח) שמא י"ל דמירוח עכו"ם הוי דבר הפוטר כו'. נב. עיין קה"י קידושין סי' ל"ז.

אות ל"ט) תוס' ד"ה בשפתו וכו' כל אשה ואי לא קרא לא הוה ידעינן טומאת לידה בשפחה וקשה אמאי לא נילף בג"ש דלה לה.

נב. כבר הקשו קושיא זו בגמ' כריתות ד' ב'. וע"ש מה דמשני.

אות מ"ב) ספק על היינו בקעה וכו' במ"מ דהכא גרע מב' בתים וכו' דהתם בית אחד שבודאי לא נכנס בו וקשה דבכל דוכתי אמרינן איפכא דספק משתי חתיכות חמור יותר דהוי איקבע איסורא ולא אמרינן אדרבא היו איקבע היתרא.

נב. כבר קדמו הט"ז בסי' תל"ט סק"ג. וע"ש ביד אפרים וע"ע בש"ש (ש"א פ"ח) שהקשה לפי מש"כ הרמב"ם פט"ז מהל' אבות הטומאה דהטעם דספק טומאה בר"ה טהור משום דכל הספקות אינן אלא מדרבנן א"כ היה צ"ל דבאיכבע טומאה יהא טמא אפילו ברה"ר שהרי מודה הרמב"ם באיקבע איסורא דאסור מהתורה מדמביאין אשם תלוי ע"ז, ואילו ממתניתין פ"ה דטהרות וש"ד מוכח דאף באיקבע ס"ט בר"ה טהור. ונראה דהנה בשער"י (ש"א פ"ח) האריך לחדש דלשיטת הרשב"א דספיקא דאו' לחומרא מהת' מ"מ איסור ספק איסור חדש הוא ולא שם אבוה עליה דהיינו דספק טריפה לאו שם טריפה עליה וספק תרומה לאו שם תרומה עליה אלא האיסור איסור סתמי

ודבריו תמוהים ואם איתא להך סברא יש לאומרה דהיכא כתיבא האזהרה להך איסור חדש.

ואם איתא להך סברא יש לאומרה באיקבע איסורא לדעת הרמב"ם דהיינו דאיכבע איסורא אין לומר דספיקו חמור יותר משאר ספק דהא כי היכי דאיכבע לאיסורא איכבע נמי להיתרא וכמו שהקשה כאן בקוב"ש אע"כ דאיכבע איסורא איסור חדש הוא שהתורה אסרה לאכול חתיכה משתי חתיכות. והמקור לאיסור זה הוא בקרא דאשם תלוי דהא קי"ל דקרנן לא בעי אזהרה וא"כ מהא דחייביה רחמנא אשם תלוי אחתיכה מב' חתיכות ילפינן אזהרה לאיסור זה [ואולה"ק דדילמא ח"כ שאני דזה קשה גם בלא דברינו וכבר הסכימו גדולי האחרונים דאין לחלק באיסור הספיקות בין איסור כרת לאיסור לאו וכי הא דאמרינן ר"פ בתרא דיבמות מכדי הא דאורייתא והא דאורייתא מ"ט איסור לאו מ"ט איסור כרת עיין כפ"ת בהשמטה בסוף הספר].

ומעתה דאיכבע איסורא איסור חדש הוא לק"מ קושית הש"ש דבטומאה אין שום חומר באיקבע ודו"ק.

ובש"ע חו"מ (סי' לד סעיף כח) שנים שהעידו באחת שהוא פסול וכו' באו שנים והכחישום ואמרו לא עשה עבירה זו ולא נפסל הרי זה ספק פסול לפיכך לא יעיד וכו' וכתב ע"ז בקצה"ח וז"ל רבים מקשים משני כיתי עדים המכחישים זא"ז דמוקמינן כל כת בחזקת כשרות ולא פסלינן מספיקא וכו' וחכם צבי תירץ בשני כיתי עדים איכא תרתי לטיבותא חדא חזקת כשרות דמעיקרא ועוד דכת אחת ודאי כשרים אבל הכא שהעידו בחד ליכא אלא חזקה דמעיקרא ותו"ת עכ"פ ספיקא דרבנן עכ"ל קצה"ח.

ותמוה מאד דעד שאתה אומר בשתי עדים דכת אחת ודאי כשרים אימא איפכא דכת אחת בודאי פסולים וכדאמרינן בעלמא באיקבע איסורא.

אכן לפמש"נ א"ש דברי הח"צ דבאמת ספק כי האי קיל טפי דאמרינן הא איקבע היתרא אלא

ביום הראשון הוא יום ט"ו, ותשביתו הוא בכל דבר, וכמו שפירש אבן עזרא וז"ל, בהכנס היום הראשון כבר נשבת כל השאור מהבתים. ואילו לפי דרשת רז"ל, יום הראשון הוא יום י"ד, ואך חלק, ואין השבתה אלא שרפה. נמצא, דהא דלאחר זמן איסורו השבתתו בכל דבר הוא מצד פשטיה דקרא ודו"ק.

אות נ"ה) בהא דאין אליהו בא בע"ש מפני הטורח כו', וצ"ל דהכונה שאם זמנו לבא בע"ש יקדים לבא ביום שלפניו.

נ.ב. פשוט הוא. ויש לתמוה על הטו"א שכתב ב"ה י"א ב' וז"ל, דוקא בקץ דאחישנה ובזכו. אבל בדלא זכו ובקץ דבעתה, אפילו בעיו"ט נמי בא אליהו, ולא חייש לטורח, דכיון דעתו הוא א"א להעביר מועד הקץ עכ"ל. ואזיל בתר איפכא, דקץ כעתה הואיל והוא קבוע מראש הרי שייך לקבוע שלא יחול בע"ש ועיו"ט, אלא יוקדם, וכמ"ש כאן רבינו. משא"כ קץ דאחישנה. ועיין בפליתי סי' ק", הובא בח"ס ח"ו סי' צ"ח, דבקץ דאחישנה אין אליהו מקדים לבא לפני ביאת המשיח.

אות נ"ו) שעה ראשונה אמאי אמר לו המתין דהא נחסר בכל שעה.

נ.ב. עיין מהר"ם חלאוה דהיה פחות מכדי חסרונן.

אות ס"א) תוס' ד"ה אין מביאין תודה אחרת וכו' א"נ בש"פ וקשה כיון דהדמים אסורין איזה ריוח יהיה להקדש ע"י פדיון וצ"ל דכל מאי דאפשר למעוטי בהפסד הקדש ממעטינן, דאם לא יפדנו יהא צריך לאבד הקדש שוה מנה, וכשיפדנו לא יאבד אלא הקדש שוה פרוטה, אף דסו"ס אין שום תועלת מזה להקדש.

נ.ב. אמת הדבר דהקפידא בהפסד תרומה וקדשים אינה רק על התוצאה אלא גם על מעשה ועסק ההפסד דבזיא מילתא, וכמ"ש בבית ישי סי' כ"ד. אבל אי"ז ענין לכאן. דהכא סו"ס מאבד הקדש, ומה לי שוה מנה מה לי שוה פרוטה. ואין צורך בכאן לכ"ז, דפשוט הוא דהתוס' בתירוצם זה אינם מפרשים קושית הגמ'

גבי איסורין אסרה תורה איקבע באיסור חדש משא"כ גבי פסולי עדות לא שייך זה.

ועיין (שעה"מ סוף הל' טו"מ) וז"ל דבהש"מ חשיב כחתיכה אחת מב' חתיכות מדמחייב אשם תלוי שהרי יום חול ויום שבת לפניו וכ"כ הר"ן ז"ל [ביומא] וז"ל יש לשאול זמן תוספת מסוימת וכו' וא"א לומר שיהיה זמן ביה"ש שהרי תוספת זו אינה אלא בעשה וביהש"מ ספק כרת הוא וחייב אשם תלוי וכו' אלא שדברי הר"ן תמוהים בעיני ממש"כ בפרק המביא [ביצה] וז"ל ולי נראה דכיון שציוותה תורה תוספת צריך להוסיף חוץ מן הזמן הזה שהוא אסור מספק דאל"כ לא היה צריך להזהיר את התוספת. וזה ע"ד מי שסובר דסד"א לחומרא מדאורייתא הוא עכ"ל. וכוונתו לומר שלדעת רבינו ודעימיה דס"ל דסד"א לחומרא הוא מדרבנן שפיר מצינן לומר דהתוספת נכלל בזמן ביהש"מ ולא בעי להוסיף מידי קודם ביהש"מ וכו' והשתא קשה שכפי מש"כ בפיו"כ דבהש"מ חשיב כחתיכה אחת מב' חתיכות וחייב אשם תלוי לכו"ע מדאורייתא אסור עכ"ל שעה"מ.

ולפמש"נ שפיר כתב הר"ן דלשיטת הרמב"ם שפיר אפשר להיות זמן התוספת בביהש"מ דנהי דזמן אסור בלא"ה מהתורה אבל האי איסורא איסור בפנ"ע הוא ולא שם יוה"כ עליה ודו"ק.

אות נ"א) תוד"ה אימתי לפירוש רש"י אינו מובן לר"י מ"מ"נ אי תשביתו דקרא הוא שריפה א"כ מגלן דלאחר זמן איסורו השבתתו בכל דבר, ואי כונת תשביתו בכל דבר מגלן דקודם זמן איסורו בשריפה.

נ.ב. עיין משכ"ב בבית ישי סי' כ"ב. ועיין"ל עפמ"ש הרמב"ן בסהמ"צ מל"ת קס"ג, בענין לאו דראשיכם לא תפרעו וז"ל והנראה מעצת הרב שהוא בונה כל זה מסברא הנפסדת שתופס לעצמו שני פנים בפסוק זה, נגלה הכתוב והנדרש בו עכ"ל. ואע"פ שהרמב"ן שם קורא לזה סברא נפסדת, כבר הבאתי בבית ישי סי' י' שהרמב"ן עצמו תופס סברא זו במשפטי החרם שלו ע"ש, ומעתה י"ל, דה"נ בהך מצוה דתשביתו ישנן ב' פנים. דלפום פשטיה דקרא

מגלח על ספק טומאה ברה"י, דאי"ז בגדר טומאת מת, אלא טומאה מחודשת היא מגזה"כ, והרי ע"כ צ"ל דהרמב"ן והמהרי"ט ס"ל כן, דבהכי מיתרצא קושיית הש"ש שם על שיטתם, אמאי לא אסרינן לה על בעלה במעל"ע שבנדה, דלאוסרה על בעלה אינו ענין לטומאה וכמ"ש התוס' בב"ק י"א א'. וע"ש שכתב שזו ראייה ברורה נגד שיטת הרמב"ן והמהרי"ט, ונראה דלק"מ, דאינהו ס"ל דאיסור נדה לבעלה נמי משום טומאה הוא וכמו שהוכיחו החלקי"י חיו"ד סי' כ"ט והשע"י ש"א פ"ג ע"ש, וא"כ שפיר ילפינן מסוטה לטהר למפרע בתורת ודאי. והא דברה"י טהורה לבעלה הוא משום דס"ט ברה"י טומאה מחודשת היא ולא שם טומאת נדה עלה ודו"ק.

אות צ) מ"ש הרמב"ם דגה"נ מותר בהנאה כו' ונראה כו'.

נב. כבר כ"כ בחי' הגרע"א בסוגיין.

אות צ"ב) רש"י ד"ה אותו וכו' ונכבד שכל הכלב מן הנכרי וכו' יש לחקור אי איכא איסור צעב"ח בנכרי כמו בבהמה, דאין ללומדו מבהמה כיון שנכבד הכלב מנכרי.

נב. אטו צעב"ח בכלב איכא בשאר בע"ח ליכא ואם הכלב נכבד משום לא יחרץ משום כך הנכרי גרוע משקצים ורמשים ומכל בעלי חיים אשר על פני האדמה. ועוד והא הכא בגר תושב איירינן. דכתיב ביה גר ותושב וחי עמך. וכתב הרמב"ם פ"י מהל' מלכים שנוהגין עם ג"ת בדרך ארץ וגמילות חסדים כישראל כו' שנאמר לגר אשר בשעריך תתננה ואכלה. וכי לא שנינו באבות פ"ג מ"ד חביב אדם שנברא בצלם ופירש בתוי"ט דקאי אף על ב"נ. ובקידושין ל"ג א' ר"י הוה קאי מקמי סבי דארמאי כו'. והלא אף לגנוב דעתו אסור כדאמרין בחולין צ"ד א', וכתב שם הריטב"א בשם בעלי התוס' שהוא איסור דאורייתא. ובגוף קושיית רש"י למ"ל אותו תיפול"ל מגופיה דקרא נראה דלדעת הרמב"ם איצטריך קרא לאסור בשור מן החי לב"נ עיין רמב"ם פ"ט מהל' מלכים הל' י"א ובכס"מ ולח"מ שם ובחי' הרשב"א ס"פ העוה"ר ונראה

וניפרקינהו משום הפסד קדשים וכדפירש"י, אלא פשוט משום בל תשחית.

אות ס"ז) דדעת ר"ח כו' דאף דבכל מקום אין כלי מקבל טומאה אלא מאב הטומאה היינו משום דאם יקבל טומאה מראשון יהא נעשה שני, ובכלי ליכא טומאת שני. אבל בטו"מ אם נגע בראשון נעשה ראשון.

נב. בדברים אלה אשכחן פתרא לדברי הר"ח לקמן י"ח א'. דמה שאין כלי מטמא כלי הוא משום דקיי"ל דאין טומאה עושה כיוצא בה. וכמש"כ בס' דבר שמואל בהוספות שבסוף הספר.

אות ע"ב) הא איכא מ"ד דאפילו פיגול טעון עיבור צורה כו' הא פיגול אינו נעשה נותר.

נב. עיין אחיעזר ח"ב סי' כ"ו אות ה'.

אות ע"ז) הקשו בתוד"ה חבית איך משכחת תרומה תלויה מדאורייתא, דדה"ר טהור ורה"י ודאי טמא. ולפמ"ש תוס' ריש נדה דטומאה למפרע לא ילפינן מסוטה הא משכחת תלויה בטומאה למפרע. אלא דבש"ש כתב בשם הרי"ט, דטומאה למפרע כיון דלא דמי לסוטה טהור ודאי.

נב. הרי מפורש כתב הש"ש שם ש"ג פ"י, דהתוס' לא ס"ל כמהרי"ט, אלא שמצא לו סמך בחידושי הרמב"ן בשם י"מ ע"ש. וא"כ לא שייך ליישב דברי התוס' עפ"ד המהרי"ט, ולא עוד, אלא שנראה דבתוס' כאן גופא מפורש דלא כמהרי"ט. שכתבו דבב' חביות כיון דלא דמי לסוטה כיון דודאי אחת מהן טהורה אין לטמא שתיהן מספק. ואת"ל כמהרי"ט כיון דלא דמי לסוטה א"כ ליהוי טהור ודאי. דאין לומר דא"א לטהרם ודאי דהוי תרתי דסתרי כיון דודאי אחת מהן טמאה, דמה בכך, הא חזינן דמשום חזקה שפיר מטהרין לתרווייהו. וה"נ כיון דלא דמי לסוטה יש לטהר שתיהם בודאי.

ולדעת הרמב"ן והמהרי"ט צ"ל, דלעולם ב' חביות וב' נזירים שפיר דמיין לסוטה, והא דבב' נזירים לא אמרינן דיביא כל אחד מהם קרבן טומאה, יתרצו כדרך שתירצו הגר"ח ז"ל והאחיעזר ח"א ס"א אליבא דהרמב"ם, דאין נזיר

שלו והוא משום דהכל מצווין עליו לבערו ע"ש.

והנה מלשון הרמב"ן בחי' לע"ז הנ"ל מוכח דס"ל דהא דאין מכירה לאיסוה"נ אין הטעם משום דבר שאינו ברשותו וכמש"כ דהחסרון מצד הקונה אלא משום דאין לו למוכר בו תורת ממון ובעלות ולשיטתו פשוט דה"ה להפקיר אין לו כח.

אות צ"ה) שם בגמ' מנין שלא יושיט אבמה"ח לב"נ ת"ל לפנ"ע וגו' והנה מהך קרא ילפינן נמי שאסור ליתן עצה שאינה הוגנת לו וכתב המנ"ח דגם האיסור הזה שייך בנכרי כמו במאכילו דבר איסור והנה צריך להבין דמ"ש לאו דלפנ"ע מכל הלאוין שאינן נוהגין בנכרי וכו' וצ"ל דלענין להאכיל דבר האסור שקפידת התורה היתה שלא יעשה איסור ע"י ישראל וה"נ במושיט אבמה"ח לנכרי נעשה איסור ע"י המושיט אבל המייעץ עצה שאינה הוגנת הוי כמו כל האיסורין שב"א לחבירו שאינן נוהגין בנכרי.

נב. המנ"ח בעצמו עמד על חילוק זה אלא שתמה איך אפשר לחלק בפסוק אחד דלדבר אחד קאי גם על נכרי ולד"א רק על ישראל וע"ז לא ענה המחבר כלום ונראה עפ"מ"כ לעיל אות נא דמצונו לפעמים ב' פנים בפסוק אחד, נגלה הכתוב והנדרש בו, וכל אחד מהם יש לו גדרים ותנאים משלו וה"נ כן פשטא דקרא הוא אזהרה בין אדם לחבירו ובוזה לא נכלל נכרי ואילו דרשיה דקרא הוי אזהרה בין אדם למקום לא לגרום עברות וזה נוהג אף בנכרי. ועיין בהשמטות המנ"ח (קומץ המנחה מצוה רל"ב) כתב וז"ל בפנים הבאתי דברי התוס' בע"ז (טו, ב) ד"ה לנכרי דלפני דלפני דלא אמרינן דהוא מטעם דאין הנכרי עושה עבירה כיון דהוא אינו מוזהר אלפ"ע וא"כ אין הישראל עובר על לפנ"ע ועל לפני דלפני לא חיישינן וכו' ולפי דברי תוס' אלו משמע דאם הישראל מוכר לנכרי אע"פ שהנכרי יחזור וימכרנו לישראל הוי לפני דלפני ולא מוזהר ע"ז הישראל כיון דהנכרי אינו מוזהר על לפנ"ע וכו' וראיתי בראש ע"ז דף יד שהביא דדוקא בנכרי שימכור לנכרי לא חיישינן אבל

דמקור האיסור מהך קרא דכדתרגם אונקלוס ובשר תלש מן החויה והיינו דכלפי שאמר בנבלה לגר אשר בשערך תתננה ואכלה או מכור לנכרי אמר כאן דבשר מן החי אינו כן אלא אסור אף לנכרי וכע"ז פירש הראב"ע בשם ר' משה הכהן לפי פשטיה דקרא ע"ש.

אות צ"ד) דבפירוש הרא"ש נדרים מ"ז פירש כו'. וצ"ל דהראיה אינה מהיתר המכירה, אלא מדכתיב או מכור, דרחמנא קרייה מכירה, ובאיסוה"נ לא תחול המכירה. אבל לפמ"ש בתוס' כתובות ל"ג דאפשר למכור איסוה"נ לנכרי כו' א"כ אין ראייה דנבילה שהיא בהנאה מדכתיב או מכור לנכרי. ואפשר שדעת הרא"ש דלא כתוס' הנ"ל, אלא אפילו מכור לנכרי לא חלה המכירה.

נב. ודאי כן הוא. דהנה במשך חכמה פ' משפטים עה"פ לא תבשל גדי וגו' הביא בשם הרמב"ן בחידושו לע"ז (ולא מצאתי שם) דמכירה אינו אסור כלל מה"ת, רק הטעם דכתיב או מכור לנכרי, היינו מדכתיב שיוכל למוכרו אלמא דאיהו בעלים שממונא דיליה נינהו וע"כ דשרי בהנאה עכ"ד. והוא כפירוש רבינו. ולפ"ז דהטעם הוא משום דלאו ממונא דיליה הוא ואינו בעלים למוכרו א"כ מה לי מוכרו לישראל מ"ל מוכרו לנכרי ושפיר כתב הרמב"ן דמדכתיב בנבלה או מכור לנכרי ש"מ דשרי בהנאה. אבל התוס' ס"ל דהחסרון באסורי הנאה הוא רק מצד הקונה, שאין תחלת קנינו של אדם בחפץ יכול להיות אלא בשיש לו גישה אליו, וכמש"נ בבית ישי סי' צ"ג ע"ש, וא"כ נכרי שפיר יכול לקנותן.

שם: ואפשר שדעת הרא"ש דלא כהתוס' כתובות אלא אפילו מכור לנכרי לא חלה המכירה.

נב. ולכאורה גם דעת הרמב"ם כן שכתב בשוה"נ הפקירו אינו מופקר ולפמ"ש"נ בדברינו לקמן בחי' ב"מ (אות ג) בסוגיא דת"כ הפקר דומה למכירה לגוי שאין שם חסרון מצד הקונה ועמ"ש"כ שם דע"כ גם רש"י ס"ל כן. וע"כ לדעתם שור הנסקל גרע משאר איסוה"נ הואיל ועומד ליסקל ודומה לחמץ דפרש"י דהוי אינו

במכשיל לנכרי ואזי א"ש. והטעם לחילוק זה דהנה הרו"ה פרק בן סורר כתב דחייבין למסור את הנפש על לפנ"ע דע"ז והרמב"ן שם נחלק עליו דא"ז לאו דע"ז אלא לאו בעלמא. והנה מצד דין גרמא בנוזיקין שבלפנ"ע ודאי הדין עם הרמב"ן אבל מצד הדין שב"א למקום שבלפנ"ע ס"ל להרו"ה שהוא אביזריהו של כל עבירה ועבירה שהתורה הזהירה לא לחטוא בעבירה זו ולא להחטיא בה.

ומובן עתה חידושו של האמונ"ש דמי שאינו מוזהר על עיקר החטא אינו מוזהר ג"כ על אביזריהו וזה א"ש במכשיל לנכרי שאין שם אלא צד זה שבלפנ"ע משא"כ במכשיל לישראל מלבד דין אביזריהו של העבירה יש בלפנ"ע עוד צד של ב"א לחבירו דהיינו של גרמא בנוזיקין בזה לא שייך כלל חילוקו של האמונ"ש וכמו שתמה ע"ז בספר זכר יצחק סי' ס"ה וז"ל היתכן שאם לו לא יהיה מכשול והאבן יזיק לחבירו לא יעבור עליו עכ"ל. והיינו מש"כ בתוס' ב"מ דאע"ג דישאל המקדש גרושה לכהן עובר בלפנ"ע אפ"ה לא מיקרי בר חיובא שהרי נתבאר דאין זה דין אביזריהו שבלפנ"ע אלא הדין דגרמא בנוזיקין שהוא איסור כללי ולא שם החטא עליה הלכך לא מיקרי הישראל בר חיובא מחמת איסור לפנ"ע ודו"ק ועיין באחיעזר ח"ג סי' פ"א מקצת מדברינו וע"ע מש"כ בחי' ביצה ר"פ המביא. וע"ע מש"כ בזה בבית ישי סי' י'.

אות צ"ו) זהו כלל גדול כי כל דיני התורה לא נאמרו רק בכדרכן כו'.

נ.ב. עמשכ"ב בס' ברכת אברהם בסוגיין.

אות צ"ט) נכנס לפנים דקיי"ל דנפסל כל הדם אפילו המשויר שלא נכנס י"ל ה"ה דנפסל כל הקרבן.

נ.ב. וה"ל פסולו בגופו. אבל לריה"ג זבחים פ"ב א' דהמשויר בכשרותו, א"כ ה"ל פסולו בדם. ויל"פ בזה ע"ד החידוד, מה דאמר ריה"ג

בנכרי שימכור לישראל חיישינן אלפני דלפני וצ"ע מנ"ל הא וכו' וצ"ע עכ"ל.

ולפמש"נ א"ש דרך בדין שבין אדם למקום שבלפנ"ע הוא דאמרינן דאלפני דלפני לא מקפדינן אבל בדין לפנ"ע שב"א לחבירו שלא לגרום לו נזק אין מקום לחילוק זה. והרי כתב הרמ"ה בב"ב כו דהמקור לדין גרמא בנוזיקין אסור הוא מקרא דלפנ"ע לא תתן מכשול והרבה מדיני גרמא בנוזיקין שבש"ס ופוסקים הם בגוונא של לפני דלפני ואפ"ה אסור, ומעתה שפיר חילק הרא"ש בין נכרי לישראל דרך אם הנכרי ימכור לנכרי לא חיישינן אלפני דלפני כיון דדין גרמא בנוזיקין לא שייך לגבי נכרי אבל בנכרי שימכור לישראל נהי דמצד גרימת העבירה לא חיישינן שהוי לפני דלפני אבל מצד גרמא בנוזיקין אסור אסור¹.

ובחי' הגרע"א בסוגיין כתב וז"ל והרי אבמה"ח ותניא מנין שלא יושיט אדם וכו' אבמה"ח לב"ש שנא' ולפנ"ע וכו' לכאורה קשה הא קיי"ל כרבנן (חולין קב) דאמה"ח אין נוהג בטמאים ואמרינן דב"נ מוזהר על הטמאין כטהורין א"כ דילמא מיירי הברייא באמה"ח מטמאים דלכלבים שרי. דאמה"ח אין בטמאים ומשום לפנ"ע יש דהא לב"נ יש בו משום אבמה"ח ולפי מש"כ בתשובות אמונת שמואל (סי' יד) דמה דלדידיה שרי לית ביה משום לפנ"ע אף דלמקבל אסור ניחא עכ"ל הגרע"א. וכתבו האחרונים דמתוס' ב"מ (י, ב) מוכח דלא ס"ל כהאמונ"ש שכתבו שם בד"ה דאמר לישראל קדש לי אשה גרושה וגו' אע"ג דעובר משום לפנ"ע כשמקדשה לכהן כיון דאי מקדשה לעצמו לא מחייב לא מיקרי בר חיובא עכ"ל הרי לישראל המקדש גרושה לכהן עובר בלפנ"ע אע"ג דאינו בתורת איסור זה ומה יעשו התוס' בראית הגרע"א מגמ' דפסחים.

ונראה דיש לקיים דינו של האמונ"ש רק

1. ובתוס' קידושין (נו, א) ד"ה אבל וכו' פי' הקונטרס וכו' ועובר על לפנ"ע וכו' וקשה וכו' ולא שייך לפנ"ע אלא דוקא בקאי בתרי עברי דנהרא וכו' וכדאמרינן פ"ק דע"ז (ו, ב) עכ"ל. ולפמש"נ י"ל דס"ל לרש"י דלא אמרו הך תנאי דתרי עברי דנהרא אלא במכשיל לנכרי דאין שם אלא דין אביזריהו של העבירה שלפנ"ע משא"כ במכשיל לישראל דיש ג"כ דין גרמא בנוזיקין שבלפנ"ע בזה אי"צ התנאי של תרי עברי דנהרא ועיין.

אי לא דכתיב וחי בהם וי"ל דדילמא לא איצטריך וחי בהם אלא כי היכי דלא נילף שאר מצוות מרוצח ונערה המאורסה דאפילו בצנעא יהרג ואל יעבור עכ"ל. והיינו דהסברא החיצונה דא"צ למסור נפשו על עבירות וע"כ צ"ל הטעם דאונס לא חשיב כעובר על דבר המקום כלל (עיין לשון רש"י לעיל ע"א) וה"ל כלא עשה את העבירה.

ויעוין בביהגר"א יו"ד קנ"ז ס"ק ה' דכתב דא"צ למסור ממונו אכל מצות ל"ת שבתורה מדכתבה תורה בכל מאדך בע"ז. (ודלא כדעת הר"ן). א"כ י"ל דאף אונס ממון הוי אונס וא"כ מכי כתב רחמנא וחי בהם לגלויי דלא ילפינן כה"ת מרוצח א"כ אף ממונו א"צ למסור ודו"ק.

אות ק"ח) בהגה"ה כשגמר לאכול השיעור איגלאי מילתא למפרע שגם בחצי שיעור הראשון עבר על הלאו.

נ.ב. בס' תוצאות חיים סי' ו' ה"ר לזה מהוריות י"א, אכל חצי זית כשהוא הדיוט ונתמנה נשיא והשלים לכזית, סד"א ניצטרף ונייתי כשבה כהדיוט.

לעיל בע"א תמה על עצמך היאך חמץ בפסח אסור בהנאה. ועיין בצל"ח ואור חדש ובאו"ש פ"א מהל' חמץ ה"ב שכתבו כמה אנפי לפרש דריה"ג קאמר לנפשיה דלפי שיטתו במ"א א"א להיות חמץ בפסח אסור בהנאה ע"ש. ואענה אף אני את חלקי, דלריה"ג ע"כ קרא דבאש ישרף אינו מיותר. דהא א"א למילף מקרא דנהנה שורף, דהא ע"כ לדידיה שלא כדין שרפוהו בלא עיבור צורה, וכקושית התוס', וא"כ לא אייתר קרא דבאש ישרף ללמד על חמץ בפסח שהוא אסור בהנאה ודו"ק. מיהו למסקנא לא קאי מילתיה דריב"ל, דאביי מהפך לה².

אות ק"ה) אם נאמר בכל נפשך למה נאמר בכל מאדך וקשה דבכל נפשך אינו אלא בע"ז ובכל מאדך הוא בכל ל"ת שבתורה שצריך לבזבז כל ממונו כדי שלא יעבור על ל"ת, ושמא להא לא איצטריך בכל מאדך מדמאיצטריך קרא וחי בהם ולא שימות בהם דא"צ למסור נפשו ומשמע דעד מס"ג חייב והיינו כל ממונו.

נ.ב. בסנהדרין (עד, ב) בעו מיניה מר"א בן נח מצווה על קדוה"ש או לא וכו' ובתוס' שם וא"ת והא וחי בהם בישראל כתיב ואפילו ישראל היה מחוייב למסור עצמו אפילו בצנעא

2. ויל"פ בע"א. והוא, עפ"מ"כ בבית ישי סי' כ"ב ליישב קושית השאג"א בסי' ע"ז, מאי מקשה בפסחים ז' א' אהא דתניא היה יושב בביהמ"ד ונזכר שיש חמץ בתוך ביתו מבטלו בלבו אחד שבת ואחד יו"ט כו', יו"ט בתר איסורא הוא, לימא הא מני ריה"ג דאפשר לבטל אף לאחד"א. ותירצתי דמודה ריה"ג ביו"ט ראשון של פסח דחמץ אסור בהנאה. וכן משמע מלשונו תמה על עצמך היאך חמץ אסור בהנאה כל שבעה. והטעם, דהנה בדכ"ג א' אמרינן בטעמיה דריה"ג דאע"ג דכתיב לא יאכל אבל כתיב ולא יראה לך שלך יהא. והקשו שם תוס' דיכתוב לא יאכל ולא לא יראה ולא בעי לך. וי"ל דריה"ג הרי דורש לא יאכל חמץ היום וכדתינא כ"ח ב' ריה"ג אומר מנין לפסח מצרים שאין חימוצו נוהג אלא יום אחד ת"ל לא יאכל חמץ וסמך ליה היום כו', ואילו קרא דלא יראה לך הרי לא נאמר במצרים כמ"ש הר"ן לקמן פ"ע דלא הוזהרו במצרים על כל יראה וא"כ לא נאמר להם לך שלך יהא, וא"כ במצרים היה החמץ באותו היום אסור גם בהנאה. וא"כ י"ל דאף לדורות דנאסרו באכילת חמץ כל שבעה, אבל הלאו דלא יאכל שהוא נחלל איסור הנאה כדקאי קאי רק על יום הראשון בלבד, ונמצא דביום הראשון ראיות א"א לבטל חמץ אף לריה"ג ע"ש. ומעתה היינו דאמר ריה"ג תמה על עצמך שאתה הוא שדורש לא יאכל היום, היאך חמץ אסור בהנאה כל שבעה ודו"ק. מיהו הצל"ח בפסחים ק"ח ב' האריך לחלוק על דברי הר"ן הנ"ל ע"ש. ונראה דיל"פ עוד בע"א. והוא, עפ"מ"ש בתורת חסד חאו"ח סי' מ"ד אות י' בטעם הרמב"ם שפסק דב"י לא הוי להנל"ע, דאזיל לטעמיה דס"ל כרש"י דהשבתה היינו ביטול, וא"כ רק לריה"ג דחמץ בפסח שרי בהנאה ושייך לבטלו גם לאחז"א שייך לומר דב"י הוי לאו הנל"ע, משא"כ לדידן. ונראה להוסיף, דהנה ביומא ל"ו ב' אמר אביי דפליגי ר"ע וריה"ג בתעוב דר"ע סבר תעוב מעיקרא משמע, וריה"ג סבר השתא משמע. ופירש"י דריה"ג סבר השתא משמע, אחר שליקט ועבר אל"ת דלא תלקט נתקן הכתוב לעשה וצויה לעזובו שם לעני ולגר. ור"ע סבר מעיקרא קודם לקיטה קאי עשה ע"ש. וא"כ לריה"ג לטעמיה ה"ה דתשבינו השתא משמע, משא"כ לדידן מעיקרא משמע ולא הוי והנל"ע. ומעתה, היינו דקאמר ריה"ג תמה על עצמך שאתה סובר דב"י הוי לאו הנל"ע דתשבינו השתא משמע, היאך חמץ אסור בהנאה כל שבעה, דא"כ אינו ברשותו לבטלו ודו"ק.

אות קנ"ג) אין תורמין מן הטמאה על הטהורה וכו' כיון דאסור לטמא תרומה אסור לקרות שם על הטמא כמבואר בגזיר דאין הבדל בין עושה את הנזיר לטמא או את הטמא לנזיר.

נ.ב. עמשכ"ב בהערות לקובה"ע סי' ס"ג אות ו'.

אות קנ"ה) דטהרת שבירה גזה"כ כמו טבילה. וכת' הרמב"ן כו' דטלית שנקרע רובה טהורה אע"ג דגע"ג מקבל טומאה מה"ת.

נ.ב. בחזו"א כלים סי' ל' סק"ז כתב על דברי הרמב"ן וז"ל, אינו מוכן לכאורה, כי קרעה בידים מאי הוי, כיון דאכתי כלי הוא למה הוא טהור. ונראה שטלית שקרעה לטהרה אין דעתו לשמש בה בהיותה קרועה כו' ע"ש.

אות קנ"ט) מש"כ במנ"ח להסתפק באוכל יוצא או טמא אם יש בוה מצות אכילת קדשים אלא דהוי מצהב"ע, הנה כו' והפסול והאיסור הן שני דברים נפרדים, וכן בכל פסולי קדש מלבד איסורין יש בהן פסול, ובפסולין ליכא מצות אכילה כלל כו'. וחקירת המנ"ח אין לה מקום אלא בטמא דמרצה ציץ על אכילות ומשווי ליה כשר, בוה י"ל דאף דאיסור איכא מ"מ יש באכילתן מצוה אי לאו טעמא דמהב"ע ואף באופן זה יש לפקפק טובא.

נ.ב. אע"פ שכאן כתב רבינו שיש לפקפק טובא בחילוק זה, לקמן אות קע"א תקע בו מסמרות.

אות קס"ז) איסור נבלה שפיר חל על איסור אינה זבוחה דבהכי חייב רחמנא. ומקשינן דא"כ נימא מיגו דחל נבלה חל נמי יוה"כ.

נ.ב. עין בית ישי סי' קל"א.

אות קע"ה) לשון הראב"ד כו' כל היתר שמקבל טעם מן האיסור וטעם האיסור ניכר בו טעמיתו זו הכרתו כדכתיב וחיך אוכל יטעם לו, אין חשיבות אוכל אלא בטעמו עכ"ל כו', מיהו עיקר הסברא הזאת לא שייכא אלא לענין אכילה דע"י הטעם ניכר האיסור אבל לא לענין הנאה. ובאמת כן היא שיטת הראב"ד דלענין הנאה לא אמרינן טע"כ.

נ.ב. אי"ז נכון כלל, דא"צ שירגיש בפועל את הטעם בכדי לאשווייה דבר הניכר, אלא כל

אות קי"ב) נזיר ששתה יין של תרומה פטור מחומש דאכילת איסור ל"ה אכילה כו'. וקשה דהא כשאוכל תרומה גזולה ג"כ כו'.

נ.ב. י"ל עפמשי"נ בבית ישי סי' ו' דמדכלל רחמנא תשלומי הגזלה בתשלומי הכפרה יצאו תשלומין אלו מכלל פרשת תשלומי גזלה דעלמא ונתחדשה להן פרשת תשלומי גזלה מיוחדת מלתא דתשלומי תרומה ע"ש.

אות קל"ב) מדבריהם מוכח בבירור שא"א לפדות הקדש שיהא הפקר כו'.

נ.ב. עיין או"ש רפ"ז מהל' ערכין.

אות קל"ה) אין כח ביד חכמים לומר שלא יחול הקנין מתחלתו אלא אע"ג שקנה הפקיעו חכמים ממנו לאחר שקנה מטעם הפקר ב"ד. ונמצא שהזכיה חלה ונפקעת תיכף. דוגמא לזה, למוכר שדהו בשנת היובל דמכורה ויוצאה לחד מ"ד.

נ.ב. תמוה מאוד, מה סברא לומר כן, והלא ק"ו הוא, וכדמסקינן בנדרים ע"ו א' דאף רבנן דר"א ס"ל האי ק"ו, וכדתניא יכול ימכור אדם את בתו כשהיא נערה, אמרת ק"ו, מכורה כבר יוצאה, אינה מכורה אינו דין שלא תמכר. וההיא דיובל, הא מתרצינן בגמ' ערכין כ"ט ב', דלא דמי כיון דהדרא ומדבנא. ור"ל, דא"כ ע"כ רצון התורה בחזרה דיובל הוא עצם מאורע החזרה. (דוגמא לדבר, שלוח צפור מצורע אל מחוץ לעיר. שהכהן מכניסה אל העיר ומשלחה אל מחוץ לעיר, כמ"ש התוס' בקידושין נ"ז ב' ד"ה כל. והיינו, דעצם מעשה השילוח הוא המבוקש).

אות קל"ז) לפמ"ש רש"י ס"פ השולח כו' דאף דלדיני ממון הקרקע היא של עכו"ם כו', דלענין הפקעת קדושה היא של ישראל ולא של עכו"ם.

נ.ב. עיין חזו"א שביעית סי' א' סק"ג וז"ל דברי רש"י ז"ל קשים, דאטו הקדושה מידי דמשאש היא שישאר בעלים על הקדושה ולא על השדה כו'. והרמב"ן רמז על פירש"י וכתב שאינו מחזור עכ"ל. ועיין שע"י ש"ה פ"א.

אות קמ"ח) וצ"ע דתשלומי תרומה אינו מטעם השבת גזלה.

נ.ב. לפמשכ"ל אות קי"ב א"ש.

טעם שאין כאן איסור אכילה אלא מצות ביעור בלבד עכ"ל. ועיין מנח"ב סי' נ"ז למד מדברי הראב"ד דה"ה לענין ביעור חמץ לא אמרינן טכ"ע.

אות קפ"ב) דרש"י סובר דדין ביטול הוא שהמיעוט מתבטל לגבי הרוב כו' דרובו ככולו.

נ.ב. עירוב פרשיות יש כאן. דביטול ברוב נלמד מאחרי רבים להטות כמ"ש רש"י בבבא ג' ב' ושל"ד, ואילו דין רובו ככולו ילפינן מגזיר (גזיר מ"ב א'). וכבר כתבתי לתמוה עליו בבית ישי סי' קל"ח ע"ש.

אות קפ"ד) אם השיעור הוא רק במקוה שיהא במקוה מ"ס כו' דא"צ שיטבול בכל השיעור.

נ.ב. ז"ל השע"י ש"ג פכ"ז, נלע"ד דמה דפסלינן מקוה חסרה לטבילת אדם אינו דומה למעיין כל שהוא, שהוא פסול לטבילת אדם לשיטת הר"י וסייעתו כו'. דבמקוה חסרה הוא חסרון כח טהרה כו', אבל במעיין כל שהוא מה דפסול לטבילת אדם אינו משום חסרון כח טהרה, אלא שהוא דין בשיעור טבילה כו'. והגר"א כתב בסק"ה להוכיח נגד שיטת הסוברים דבעינן מ"ס לטבילת אדם במי מעיין כו' דמטהר בזוחלין אף לאדם כו' דקטפרס אינו חיבור כו'. ודבריו נפלאים בעיני כו', דאף אם נימא דבזוחלים ליכא חיבור להצטרף למ"ס, הוא רק למי גשמים שהחיבור גורם דין טהרה, אבל לענין שיעור טבילה שפיר מצטרפים עכ"ל. וכ"כ בס' אמר"מ סי' א'. הרי דיש גם שיעור מ"ס בדין טבילה לדעת הר"י וסייעתו.

מיהו ראיה גמורה אינה, דמש"כ הגר"א שם בשם הריב"ש דזוחלין הוי קטפרס ולא הוי חיבור, אינו מוסכם כלל, והוא נגד דברי רש"י בחגיגה י"ט א' ע"ש. וא"כ קושית הגר"א מעיקרא ליתא, ואין הכרח ליסודם של השע"י והאמר"מ דשיעור מ"ס במעיין לטבילת אדם הוא דין בטבילה. מיהו אף בלא ראיה דבריהם מסתברים ופשוטים.

ומה שהקשה רבינו מטיט הנרוק, לא ידענא מהיכא פסיקא ליה דאין הטיט מצטרף לשיעור המים גם לענין ליחשב שטבל במ"ס כשם שהוא

אוכל שראוי להיות מורגש ע"י טעימה ה"ל דבר הניכר ולא בטל. והגע עצמך, הרי שבלע את האוכל ולא הרגיש בטעם האיסור הבלוע בו אטו שרי. אלא סו"ס ראוי הוא להיות מורגש ע"י חוש הטעם, וה"ז כאילו היה ראוי להיות מורגש ע"י חוש הראות דלא בטל ואסור באכילה אף בעצימת עינים, וה"נ כן. וא"כ שפיר שייך לאסור אף בהנאה. והראב"ד לא כתב כלל לחלק בין אכילה להנאה בדין טכ"ע. אלא הענין הוא כך, דהר"ן בפרק השוכר את הפועל כתב וז"ל, תפש עליו [על הרי"ף] הראב"ד ז"ל ואמר וכי מנין לו לרב ז"ל דחמץ בפסח אוסר תערובתו במשהו בהנאה, זה לא נזכר בשום מקום כו'. והרמב"ן ז"ל למד זכות על הרי"ף ואמר, שהרב ז"ל כו' לא בעי לומר שיהא חמץ בפסח אוסר במשהו בהנאה כו'. ואינו מחוור כו'. ועוד, שדרכם ז"ל אינו ברור בעיני, לומר שאיסור הנאה יאסור תערובתו באכילה ולא בהנאה. וכי איסור זה נתבטל או לא נתבטל, אם תאמר לא נתבטל יאסר בהנאה, וא"ת נתבטל עד שהותר איסור הנאה שבו, היאך נשתייר בו איסור אכילה כו'. ואולי דעתם לומר דכיון דמדאורייתא חד בתרי בטל כל היכא דליכא טעמא, נהי דבדאיכא טעמא אסור מדאורייתא כו', ה"מ לענין אכילה דשייך בה טעמא, אבל לענין הנאה כיון דלא שייך בה טעמא חד בתרי בטל. אבל עדיין אי"ז מספיק, דלמה לא נאמר דהנאה ממש לענין הנאה כטעמו ממש לענין אכילה. ולפיכך נ"ל דברים כפשוטן כו' שחמץ אוסר תערובתו אפילו במשהו בין באכילה בין בהנאה עכ"ל. והנה לשון הר"ן בדיחויי מגומגם קצת, אבל כוונתו ברורה שהוא כמש"כ ודו"ק. (ועיין מנח"ב סי' נ"ו הביא ראיות דטכ"ע אינו אוסר בהנאה. ותימה שלא הזכיר כלל מדברי הר"ן).

אות קע"ח) אפשר דאף דההיתר נעשה איסור היכא דהיתר מצטרף לאיסור אינו אלא לענין איסור אבל לא נעשה פסול.

נ.ב. ודאי שכן הוא. וה"ז דומה למש"כ תוס' בכורות כ"ב א' ד"ה הנך כו' דלא איתמר טכ"ע לענין טומאה. והראב"ד בפ"ג מהל' שמיטה ה"ג כתב וז"ל ור"ג סבר אין הולכין בזה אחר נותן

למש"כ בבית ישי סי' כ"ה בכונתם דתירצו דלא שייך כלל בתמיד של בה"ע דין תדיר קודם ע"ש, א"כ דעדיפא מינה תירצו וק"ל.

אות ר"ז) בהא דעשה דפסח דוחה עשה דהשלמה פי' בתוס' בשם ריב"א דכשמקריבין כפרתו מקיים עשה דפסח דאז הוי ראוי לאכול. קשה דבזריקה ליכא עשה דהשלמה אלא בהקטרה והקטרה אינה מעכבת כו' ולמה יעבור בעשה דהשלמה להקטיר האימורין.

לכאורה נראה כאילו אישתימטיה לרבינו דברי התוס' במנחות מ"ט ב' שכתבו בחד לישנא דאע"ג דהקטרת אימורין לא מעכבת כי אבדו כשר לאכילה, ה"מ כי איחזו להקטרה אבל לא היכא דלאו איחזו מתחלה להקטרה. אבל באמת נראה דאדרבה, כל קושית רבינו היא בהסתמך על דברי תוס' אלו. דיש לדקדק מה טעם העמיד רבינו קושיתו על דברי התוס', והלא הקושיא היא על גוף דברי הגמ' אף בלא דברי הריב"א. אלא ודאי על הגמ' גופא לא קשה מחמת דברי התוס' דמנחות, אלא כל קושיתו היא על הריב"א שחידש דהוי בעידנא דכשמקריבין כפרתו מקיים עשה דפסח דאז הוי ראוי לאכול. וע"ז הקשה רבינו דסו"ס לא הוי בעידנא בשעת הקטרה ודו"ק.

ועמש"כ בבית ישי סי' ל"א בישוב קושיא זו, דאין כונת הריב"א דשפיר הוי בעידנא, אלא כונתו דהוי בגדר הותרה הבא מכח דחוייה, ובכה"ג א"צ בעידנא ע"ש.

מצטרף לשיעור המים לאשוויי מקוה של מ"ס. ורק לטבול בו ממש לא חשבינן ליה מים. (ועיין ערל"נ סוכה י"ט ב').

אות ר"ה) כיון דמצוה להקדים תדיר עובר בעשה אם מקריבין בב"א.

נב. עיין מק"ד ר"ס ט' שהוכיח דש"ד להקריבין בב"א.

אות ר"ו) דמגלן לפי האמת דתדיר דוחה לשאינו תדיר כיון דליכא קרא אלא להקדים. וצ"ל דילפינן דחיה מקדימה, כיון דמצוה להקדים אלמא דתדיר חמור וממילא עשה חמורה דוחה לעשה קלה. ומ"מ צ"ע, דהא חזינן דאי לאו קרא הו"א דתמיד קודם לפסח משום תדיר כמ"ש תוס' פסחים נ"ט, אף דפסח חמור דיש בו כרת ודוחה לעשה דהשלמה אלמא דלא ילפינן דין דחיה מדין קדימה.

נב. הלשון מגומגם. וכונתם למש"כ שם התוס' בד"ה יאוחז דבר כו' אע"ג דתמיד תדיר איצטריך למכתב, דהו"א שהפסח יקדים משום עליה השלם עכ"ל. ואת"ל דטעמא דתדיר קודם הוא משום דתדיר חמור אין מקום לקושייתם, דפסח ודאי חמור טפי מתמיד אע"פ שתמיד תדיר. אלא על כרחיך לאו משום חומרא אמרינן תדיר קודם, וא"כ שוב א"א ללמוד דין דחיה מדין קדימה.

ואי"ז ראייה. די"ל דאח"כ דהתוס' היו יכולים לתרץ כן אלא בלא"ה תירוצו שפיר. ובפרט